

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın **Adalet Bakanı Yılmaz Tunç** tarafından Anayasa'nın 98'inci ve TBMM İçtüzüğü'nün 96'ncı ve 99'uncu maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim.

Serhat EREN
Diyarbakır Milletvekili

En temel insan haklarından biri olan adil yargılanma hakkı, taraflar arasında fiili ve hukuki bir ayırım yapmadan eşit koşullarda iddia ve savunmaların karşılıklı olarak yapılabildiği, savunma hakkının vazgeçilmez bir değer olarak kabul edildiği, tarafız ve bağımsız mahkemelerde dürüst ve açık biçimde makul sürede yapılan yargılanmadır. Adil yargılanma hakkı ceza, hukuk ve idare davaları ayırımına gitmeden tüm yargıyı kapsar. Ancak tarafların eşit olmadığı ve temel insan hakları ihlallerinin sık yaşandığı ceza yargılamalarında daha da büyük öneme sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, madde 36 ile herkese meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı merci önünde adil yargılanma hakkını tanımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından 10.03.1954 tarihinde 6366 sayılı yasa ile onanan ve 2004 yılında madde 90'da yapılan değişiklikle yerel hukuktan önce uyulması gereken normlar halini alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. Maddesine göre de adil yargılanma hakkı vazgeçilemez haklar arasında yer almaktadır. Adil yargılanma hakkının sağlanabilmesi için ilk ön koşul savunma hakkının sağlanmasıdır. Savunma yargılamanın üç temel süjesinden biridir. Hatta en önemli ögesi diyebiliriz. Çünkü savunmanın olmadığı bir yerde maddi gerçeğe ulaşamayacağı için yargılamadan da adaletten de söz edilemez. Özellikle ceza davalarında şüphelinin karşısında devlet idaresi gibi büyük bir güç bulunmaktadır. Adil bir yargılanmanın olabilmesi için devlet gibi büyük bir güçle suç isnadında bulunulan kişinin eşitliği için bu vazgeçilmez hakların işletilmesi çok önemlidir.

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi madde 11'de yargılamada kendisine bir suç yüklenen kişiye, savunması için gerekli olan tüm güvencelerin tanınmasının gerekliliğini belirtmektedir. BM Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi madde 14/3'de de herkesin hakkındaki suç isnadının niteliği ve nedenleri konusunda ayrıntılı bir şekilde ve anlayabileceği bir dilde derhal bilgilendirme; mahkemede konuşulan dili anlamıyor veya konuşamıyorsa, bir çevirmenin yardımından ücretsiz olarak yararlanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Yine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 6'da kişiye kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve nedeninden en kısa zamanda, anladığı bir dilde ve ayrıntılı olarak haberdar edilme ve duruşmada kullanılan dili anlamadığı veya konuşamadığı takdirde bir tercümanın yardımından para ödemeksizin yararlanma hakkı tanınmıştır. Ayrıca 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan ve 6 Ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe giren Lozan Barış Anlaşması'na göre, (39/5) Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Türkçeden başka dil

konuşan Türk uyruklarına, mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıkların sağlanacağı belirtilmiştir.

İnsanlığın evrensel ilkeleri ve çağdaş hukuk kuralları ana dilde savunma hakkının adil yargılanmanın ayrılmaz bir parçası olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Kişinin kendini en rahat hissettiği şekilde savunma yapmasının ve bu savunmayı yaparken kullanacağı dili seçmesinin engellenmesi adil yargılanma ve savunma hakkının engellenmesi anlamına gelir. Türkiye’de özellikle Kürt siyasilerin yargılanması sırasında Kürtçe (Kurmançî, Kirmançkî) savunma hakkı mahkemelerce engellenmektedir. Özellikle bu hakkın mahkeme başkanlarının takdirine bırakılması keyfî uygulamalara yol açtığı gibi evrensel ilkelere ve çağdaş hukuk kurallarına aykırıdır.

Ceza mahkemelerinde çoğunlukla adliyenin resmi bilirkişi listesinde bulunan tercümanlar dışında sanığın kendi dili ve bölgesel ağız farklılığına daha uygun çeviri yapacak kendi tercümanından faydalanmasına imkân tanınmamaktadır. Öte yandan kişiler cezaevlerinde disiplin soruşturması söz konusu olduğunda ve infaz hakimliğindeki yargılama süreçlerinde tercüman hakkını kullanamamaktadır.

Bu bağlamda;

- 1- Türkiye’de son 10 yılda kaç sanık ceza mahkemelerinde savunmasını anadilinde yapmak istemiştir? Bunlardan kaçına tercüman atanarak savunmasını anadilinde yapma olanağı sağlanmıştır? Bunların kaç Kürtçe (Kurmançî, Kirmançkî) dilinde yapmıştır?
- 2- Türkiye’de soruşturma aşamasında kaç şüpheliye anadilde savunma hakkı verilmiştir? Bunların kaç Kürtçe (Kurmançî, Kirmançkî) dilinde yapmıştır?
- 3- Kaç kişinin tercüman ücretini devlet karşılamış, kaç tercüman ücretini kendisi ödemiştir?
- 4- Kaç resmi bilirkişi listesinde bulunan tercümandan faydalanmıştır? Kaçına resmi bilirkişi listesinde olmasa da kendi tercih ettiği tercümanla savunma hakkı sağlanmıştır?
- 5- Türkiye’de kaç kişi anadilde savunma hakkını kullanamadığı için makul sürede yargılanma hakkından mahrum bırakılmıştır?
- 6- Anadilde savunma hakkını mahkemelerin inisiyatifinden çıkararak evrensel hukuk ilkelerine uygun hale getirilmesi için bir düzenleme yapacak mısınız?
- 7- Ceza mahkemelerinde sıklıkla uygulanan “sadece ilk ve son celsede anadilinde savunma yapabilecekleri” hususunun gerekçesi nedir?
- 8- Türkiye’de son 10 yılda kaç mahkeme anadilde savunma hakkını engellemiştir? Bunlardan kaç Kürtçe (Kurmançî, Kirmançkî) dilindedir?
- 9- Son 10 yılda adil yargılanma ve savunma hakkını engelleyen kaç hâkim hakkında Hakimler ve Savcılar Kanunu gereğince soruşturma başlatılmıştır?
- 10- Türkiye’de son 10 yılda kaç kişiye mahkeme celbi Kürtçe (Kurmançî, Kirmançkî) olarak gönderilmiştir?
- 11- Disiplin soruşturmalarında ve infaz hakimliği yargılamalarında tutuklu/hükümlülerin anadilde savunma hakkından faydalanması için bir düzenleme yapacak mısınız?